



Vlaanderen
is erfgoed



Opheffingsdossier

Afspanning De Drie Haringhe met brug
over de Molenbeek in Tielt-Winge

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Opheffingsdossier:

Afspanning De Drie Haringhe met brug over de Molenbeek, Tielt-Winge
(Sint-Joris-Winge), Gempstraat – monument (opheffing)

Onderwerp

Benaming: Afspanning De Drie Haringhe met brug over de Molenbeek

Adres of ligging: Gempstraat zonder nummer, Tielt-Winge (Sint-Joris-Winge)

Dossier

Type dossier: opheffingsdossier (Gehele opheffing)

Dossiernummer: 4.001/24135/101.1

Bescherming

Beschermd als: monument

Beschermingsbesluit: koninklijk besluit van 20 december 1974

URI Besluitendatabank Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/bsluiten/799>

Inventaris Onroerend Erfgoed

URI Inventaris Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/1034>

Samenvatting

De bescherming als monument van de afspanning De Drie Haringhe met brug over de Molenbeek wordt opgeheven. De afspanning bevond zich op het ogenblik van bescherming in slechte bouwfysische toestand. Eind jaren 1970 stortte het gebouw grotendeels in. In 1981 werd de laatste resterende gevel gesloopt. De erfgoedwaarden zijn onherstelbaar aangetast of verloren gegaan.

Datum

Datum: 15/02/2023

INHOUDSTAFEL

1.	Aanleiding tot opmaak van het dossier	4
2.	Beschrijvend gedeelte	4
2.1.	Ruimtelijke context.....	4
2.2.	Historiek van het beschermde goed	5
2.3.	Historiek van het beschermings- en beheerdossier	5
2.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	7
2.5.	Juridische toestand.....	7
2.5.1.	Adres en kadaster	7
2.5.2.	Onroerend erfgoed	7
2.5.3.	Omgeving	7
2.5.4.	Natuur en Bos.....	7
2.5.5.	Water	8
3.	Evaluerend gedeelte	8
3.1.	Evaluatie van de opheffing van de bescherming	8
3.2.	Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan	8
3.3.	Motivering van de afbakening van de opheffing	8
4.	Bronnen	8
4.1.	Archieven	8
4.2.	Cartografische bronnen	9
4.3.	Digitale bronnen.....	9
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	9
5.1.	Omgevingsplan	9
5.2.	Fotobijlage	9
5.3.	Documentatie	9

1. AANLEIDING TOT OPMAAK VAN HET DOSSIER

Dit is het inhoudelijk dossier bij het opheffingsbesluit van de Afspanning De Drie Haringhe met brug over de Molenbeek in Tielt-Winge. De opheffing van de bescherming kadert in de herziening van het beschermde erfgoedbestand, zoals ingeschreven in de Beleidsnota Onroerend Erfgoed (2019-2024) van minister Matthias Diependaele.

De bescherming van de afspanning De Drie Haringhe met brug over de Molenbeek werd onderzocht in het project 'Aangetaste en verdwenen beschermingen' (2020-2021).¹ Hierin zijn beschermingen onderzocht van bouwkundig, houtig en landschappelijk erfgoed met een onduidelijke fysieke toestand. Het onderzoek had een drieledige bedoeling:

- Nagaan wat de huidige fysieke toestand van het beschermde erfgoedobject is en in hoeverre het nog beantwoordt aan de toestand waarin het werd beschermd
- Achterhalen welke de oorzaken zijn van eventuele veranderingen
- Een beslissing nemen over de bescherming van het erfgoedobject

Op basis van dit onderzoek zijn 44 volledige en 1 gedeeltelijke opheffing van beschermingen toegevoegd aan de beschermingskalender 2022-2023, evenals 3 wijzigingen van beschermingen van verplaatst erfgoed.

Deze opheffingen en wijzigingen worden gefaseerd uitgevoerd. Het derde en laatste pakket dat hier wordt voorgelegd bevat beschermd bouwkundig en landschappelijk erfgoed waarvan de bewaringstoestand problematisch was op het ogenblik van bescherming of bijkomend aangetast werd door onoordeelkundige werken.

2. BESCHRIJVEND GEDEELTE

2.1. Ruimtelijke context

De afspanning De Drie Haringhe en brug over de Molenbeek werden bij koninklijk besluit op 20 december 1974 beschermd als monument omwille van het algemeen belang. De inmiddels volledig verdwenen afspanning De Drie Haringhe was gelegen aan het kruispunt van de Gempstraat en de waterloop de Winge, ook bekend als de Molenbeek. Momenteel is deze plaats in gebruik als parking en tuin van het woonhuis met adres Gempstraat 52, Tielt-Winge.

De brug over de Molenbeek is tegelijk met de afspanning beschermd als monument. De brug is er vandaag nog steeds.

Zowel het perceel van de voormalige afspanning De Drie Haringhe als de brug over de Molenbeek liggen in het natuurreserveaat de Wingevallei.

Het beschermd onroerend erfgoed in de omgeving van de beschermde afspanning en brug te Tielt-Winge wordt opgesomd in hoofdstuk 2.5.2. Onroerend erfgoed en is weergegeven op het omgevingsplan in bijlage 5.1 bij dit opheffingsdossier.

¹ Voor meer informatie over dit onderzoeksproject verwijzen we naar het online onderzoeksrapport: AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2021: *Beschermd, beschadigd, verdwenen. Onderzoek en evaluatie van ernstig aangetast en verdwenen beschermd erfgoed* [online], <https://oar.onroenderfgoed.be/item/6378> (geraadpleegd op 16 januari 2023).

2.2. Historiek van het beschermd goed

De afspanning De Drie Haringhe en de brug over de Molenbeek zijn al te zien op de Ferrariskaart (1771-1778). De afspanning dateerde uit de 17^{de} eeuw en was een dubbelhuis van twee bouwlagen en zes traveeën onder een zadeldak. De zijgevels waren voorzien van een trapbekroning. Het gebouw was opgetrokken uit baksteen, met gebruik van kalkzandsteen voor de venster- en deuromlijstingen en de speklagen. De centrale toegangsdeur had een korfboog met geprofileerde imposten en werd gemarkeerd door een druiplijst met gestrekte uiteinden. Het dakvenster had een puntgevel met schouderstukken.² De brug over de Molenbeek is gebouwd in ijzerzandsteen met gebruik van een rondboog.³

2.3. Historiek van het beschermings- en beheerdossier

Afspanning De Drie Haringhe

De afspanning De Drie Haringhe en brug over de Molenbeek werden bij koninklijk besluit op 20 december 1974 beschermd als monument omwille van het algemeen belang.⁴ De bescherming als monument kaderde in een ruimer onderzoek uit 1973 naar een landschappelijke bescherming van het gebied "De Gempe - midden Hageland". In dit onderzoek werd de afspanning De Drie Haringhe als waardevol gequoteerd. Samen met de brug over de Molenbeek kwam ze in aanmerking voor bescherming, maar was ze volgens het rapport ook dringend toe aan restauratie. Het rapport stelde letterlijk: "De voor- en achtergevels zijn scheefgezakt en het schaliedak werd in 1939 vervangen door eternit-golfplaat. Het gebouw is heden in onbruik en moet hoogst nodig gerestaureerd worden". De afspanning De Drie Haringhe was dus op het moment van de bescherming in 1974 al in slechte bouwfysische staat. Uit dit dossier is ook duidelijk dat de brug over de Molenbeek op dat moment al versterkt was met beton.⁵

Op 24 april 1975 werd een ontwerp voor restauratie van de afspanning aan de toenmalige Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen (KCML) voorgelegd. Foto's uit deze periode tonen dat een gedeelte van de achtergevel ingestort was. Het restauratiedossier beschrijft dat de funderingen van de voor- en achtergevel in die mate verzakt waren dat ze de stabiliteit van het gebouw in gevaar brachten. De architect stelde een drastisch en ingrijpend restauratieontwerp voor. De restauratie voorzag de afbraak van de gevels, het onderschragen van de balkenconstructie, het aanbrengen van een fundering en keldergewelf in gewapend beton en het optrekken van de gevels met gerecupereerd materiaal. Het ontwerp kwam dus grotendeels neer op een reconstructie. De KCML bracht op 26 juni 1975 een plaatsbezoek en ging vanwege de slechte staat van het pand op 7 oktober 1976 onder enkele voorwaarden principieel akkoord met dit ontwerp.

Tussen februari 1977 en januari 1979 werd onderhandeld over de verdeling van de kosten van de restauratie tussen de eigenaar, de Rijksdienst voor Monumenten- en Landschapszorg, de provincie en de gemeente. De verschillende partijen vonden geen akkoord over de financiering van de restauratie. Op 13 oktober 1977 kreeg de Rijksdienst

² AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2023: *Afspanning Drie Haringen* [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/42836> (geraadpleegd 16 januari 2023).

³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2023: *Brug over de Molenbeek* [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/307006> (geraadpleegd 13 januari 2023).

⁴ Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, Beschermingsdossier DB000412, Afspanning De Drie Haringhe en Oude brug over de Molenbeek, (AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 1974).

⁵ Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, Rapport: Rangschikkingsvoorstel Sint-Joris-Winge/Lubbeek: "De Gempe", (AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 1973).

voor Monumenten- en Landschapszorg (RML) het bericht van de gemeente dat een deel van het gebouw was ingestort. Slechts één gevel bleef gespaard. Begin 1979 werd een aangepast restauratiedossier aan de RML voorgesteld. Opnieuw werd geen overeenstemming gevonden over de financiering van de restauratie, waardoor werken steeds uitgesteld werden.

In april 1981 ontving de RML de vraag voor de afbraak van de laatste resterende gevel van de afspanning. Vanwege veiligheidsredenen ging de RML hiermee akkoord. De RML oordeelde dat een reconstructie volgens het voorstel van 1975 niet meer aangewezen was. Het restauratiedossier was op dat moment al vijf jaar oud en dus ook gebaseerd op een verouderde situatie. Omdat er te weinig restte van de afspanning was reconstructie volgens de RML geen geschikte oplossing meer. Reconstructie bleek daarnaast ook niet mogelijk omdat getrouwe opmetingsplannen ontbraken. Vanwege de bescherming als monument die op het perceel bleef rusten, wou de RML wel advies blijven verlenen bij nieuwbouwworstellingen. De RML liet aan de eigenaar al verstaan dat vervangende nieuwbouw van schaal en volume vergelijkbaar moest zijn met de vroegere afspanning en sober opgevat.

De eigenaar vroeg op 7 november 1983 de opheffing van de bescherming. Deze aanvraag werd op 22 november 1984 ongunstig geadviseerd door de KCML. De commissie was van oordeel dat de opheffing van de bescherming een gevaarlijk precedent zou vormen. De KCML volgde het verslag van de RML, namelijk dat restauratie niet mogelijk was en reconstructie uitgesloten. De KCML gaf in haar advies geen verdere motivatie voor deze standpunten. De KCML vroeg wel om het ontwerpvoorstel van een eventuele nieuwbouw aan hen voor te leggen. Nieuwbouw was volgens de KCML mogelijk indien ze de eigenheid van de site respecteert.⁶

In 1993 werd het perceel met de bescherming van de Drie Haringhe verkocht. De nieuwe eigenaars vroegen de opheffing van de bescherming. Terwijl de Rijksdienst de mogelijkheid tot opheffing onderzocht, verzocht de eigenaar verschillende malen de bescherming als monument toch te behouden. Hij wou besprekingen over de reconstructie van de afspanning opstarten, omdat de bescherming als monument kansen bood om een nieuwbouw te realiseren in natuurgebied. Het onderzoek voor de opheffing van dit monument werd echter verder gezet.

Op 3 maart 1994 bracht de KCML een gunstig advies uit voor de opheffing van de bescherming als monument: *'Een wetenschappelijk verantwoorde reconstructie is niet meer mogelijk door het ontbreken van gedetailleerde opmetingsplannen. Zelfs de grondvesten zijn volledig verdwenen. Gezien het perceel bovendien gelegen is in een natuurgebied, is nieuwbouw uitgesloten volgens de wet op de ruimtelijke ordening en stedebouw.'* Waarom de bescherming vervolgens niet werd opgeheven, is onduidelijk.

Brug over de Molenbeek

Het archief Onroerend Erfgoed bevat weinig informatie over de brug over de Molenbeek. In 1994 werd een advies gevraagd over herstellingswerken aan de brug. De brug bevond zich op dat moment in slechte staat. De gemeente voerde de herstellingswerken het daaropvolgende jaar uit. De brug werd verder verstevigd met beton en wordt sindsdien ondersteund door een Eternit buis.

⁶ Onroerend Erfgoed Brussel, Archief Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen, Voorstel tot opheffing van de bescherming van De Drie Haringen Tielt-Winge, 22 november 1984.

2.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit opheffingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op 25 januari 2023. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de opheffing.

Van de afspanning De Drie Haringhe zijn geen materiële restanten bewaard. De brug over de Molenbeek bleef wel nog bewaard, maar verschillende ingrepen na de bescherming hebben ervoor gezorgd dat de erfgoedwaarde aangetast is. Het wegdek boven de brug is geasfalteerd, de boorden met vangrails afgezet. De brug is voor een groot deel verstevigd en afgewerkt met beton.

2.5. Juridische toestand

2.5.1. Adres en kadaster

De locatie van de bescherming van de afspanning De Drie Haringhe is Gempstraat zonder nummer in Tielt-Winge. Kadastraal is het perceel bekend als Tielt-Winge, vierde afdeling, sectie B, perceel 10B (deel). Op het ogenblik van de bescherming was de afspanning gelegen te Sint-Joris-Winge, wijk B, het perceelnummer 12a. De kadastrale toestand is gewijzigd ten opzicht van het ogenblik van de bescherming.

De locatie van de bescherming van de brug is Tielt-Winge, vierde afdeling, sectie B, deel uitmakend van het openbaar domein.

2.5.2. Onroerend erfgoed

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit opheffingsdossier over gaat.

De afspanning De Drie Haringhe en brug over de Molenbeek:

- Zijn opgenomen in de wetenschappelijke inventaris van het onroerend erfgoed onder [ID42836](#) en [ID307006](#).
- Zijn [beschermd](#) als monument op 20 december 1974.
- Vallen binnen het landschappelijk geheel [Valleien van de Molenbeek en Winge tussen Lubbeek en Sint-Pieters-Rode](#)

De [brug over de Molenbeek](#) is opgenomen in de vastgestelde inventaris bouwkundig erfgoed. Op hetzelfde perceel als de afspanning is een [Woonhuis van 1773](#) vastgesteld bouwkundig erfgoed.

2.5.3. Omgeving

Het perceel van de voormalige afspanning is gelegen in:

- natuurgebied met wetenschappelijke waarde of natuurreservaten volgens het origineel gewestplan Aarschot-Diest van 7 november 1978.

De brug over de molenbeek is gelegen in:

- parkgebied volgens het origineel gewestplan Aarschot-Diest

2.5.4. Natuur en Bos

De locatie van de voormalige afspanning ligt volgens de kaart van de Habitatrictlijengebieden in *de Valleien van de Winge en de Motte met valleihellingen*. De kaart van de VEN en IVON gebieden en de kaart van Natuurreservaten duidt *De Wingevallei* aan voor deze locatie.

De brug over de Molenbeek valt buiten hoger vermelde afbakeningen.

2.5.5. Water

De brug ligt over de waterloop de Winge, ook bekend als de Molenbeek. Dit is een waterloop van tweede categorie.

3. EVALUEREND GEDEELTE

3.1. Evaluatie van de opheffing van de bescherming

De afspanning De Drie Haringhe en brug over de Molenbeek werden bij koninklijk besluit op 20 december 1974 beschermd als monument omwille van het algemeen belang. Al op het moment van de bescherming bleek het gebouw in slechte bouwfysische toestand. De restauratie van het monument bleef uit waardoor het gebouw deels instortte. De laatste resten werden gesloopt in 1981. Hierdoor zijn de erfgoedkenmerken en -elementen die aanleiding gaven tot de bescherming niet meer aanwezig. In 1994 was er consensus tot opheffing van de bescherming. Reconstructie was niet mogelijk gezien getrouwe opmetingsplannen ontbraken. De opheffingsprocedure werd echter nooit opgestart.

Op het moment van de bescherming was de brug al verstevigd met beton. In 1994 was ze in zodanige slechte staat dat verdere versteviging en ondersteuning noodzakelijk waren. De verstevigingswerken in Eternit en beton hebben ertoe geleid dat de herkenbaarheid van het monument en de opbouw in ijzerzandsteen onherstelbaar werd aangetast. De sloop van de laatste restanten van de afspanning maakt dat de ensemblewaarde van de afspanning en de brug verloren is gegaan.

De bescherming van de afspanning De Drie Haringhe met brug over de Molenbeek wordt opgeheven, omdat de erfgoedwaarden van het beschermde goed onherstelbaar zijn aangetast of verloren gegaan.

3.2. Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan

De erfgoedwaarden zijn volledig verloren gegaan. Er zijn bijgevolg geen bijkomende maatregelen vereist voor de registratie van de erfgoedwaarden of het behoud van erfgoedelementen in een onroerenderfgoeddepot.

3.3. Motivering van de afbakening van de opheffing

De bescherming als monument van de afspanning De Drie Haringhe en brug over de Molenbeek, Gempstraat zonder nummer, wordt geheel opgeheven. Het kadastraal perceel gevat door de opheffing is opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

4. BRONNEN

4.1. Archieven

Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, Beschermingsdossier DB000412, Afspanning De Drie Haringhe en Oude brug over de Molenbeek, (AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 1974).

Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, Rapport: Rangschikkingsvoorstel Sint-Joris-Winge/Lubbeek: "De Gempe", (AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 1973).

Onroerend Erfgoed Brussel, Archief Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen, Voorstel tot opheffing van de bescherming van De Drie Haringen Tielt-Winge, 22 november 1984.

4.2. Cartografische bronnen

Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden voor Zijn Koninklijke Hoogheid de Hertog Karel Alexander van Lotharingen, Jozef Jean François de Ferraris, Koninklijke Bibliotheek van België, uitgegeven in 1770-1778, schaal 1:11.520 herleid naar 1:25.000.

4.3. Digitale bronnen

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2021: *Beschermd, beschadigd, verdwenen. Onderzoek en evaluatie van ernstig aangetast en verdwenen beschermd erfgoed* [online], <https://oar.onroenderfgoed.be/item/6378> (geraadpleegd op 16 januari 2023).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2023: *Afspanning Drie Haringen* [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/42836> (geraadpleegd 16 januari 2023).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2023: *Brug over de Molenbeek* [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/307006> (geraadpleegd 13 januari 2023).

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk opheffingsdossier bevat bijkomend materiaal dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.